

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 1, Mart/March 2025]

Ferdi BOZKURT

<https://orcid.org/0000-0002-2209-8673>

Doç. Dr. | Sorumlu Yazar

ferdib@anadolu.edu.tr

Anadolu Üniversitesi

<https://ror.org/05nz37n09>

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Burcu BÜYÜKKAL

<https://orcid.org/0009-0002-0408-4697>

Öğretmen

burcubuyukkal@gmail.com

Millî Eğitim Bakanlığı

<https://ror.org/00jga9g46>

Türkçe Rap Şarkı Sözlerinde Nezaket Stratejileri Üzerine Bir İnceleme

An Analysis on Politeness Strategies in Turkish Rap Lyrics

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 29.10.2024

Kabul Tarihi | Date Accepted: 05.03.2025

Yayın Tarihi | Date Published: 20.03.2025

Atıf | Citation

Bozkurt, F. ve Büyükkal, B. (2024). Türkçe Rap Şarkı Sözlerinde Nezaket Stratejileri Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(1), 247-276. <https://doi.org/10.34083/akaded.1575500>

Bozkurt, F. & Büyükkal, B. (2025). An Analysis on Politeness Strategies in Turkish Rap Lyrics. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(1), 247-276. <https://doi.org/10.34083/akaded.1575500>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çifti Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir Article does not require an Ethics Committee Approval.
Katkı Oranı Beyanı Author Contributions	Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir Author's contribution rates to the study are equal.
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyrights & License	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© Ferdi BOZKURT, Burcu BÜYÜKKAL | Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Öz

Nezaket kavramı, iletişimin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Brown ve Levinson tarafından geliştirilen ve nezaketin evrensel olduğu görüşünü savunan teori “yüz” olgusu üzerine inşa edilmiştir. Bu teoriye göre, her birey kendi “yüz”ünü koruma ve geliştirme eğilimindedir. Karşılıklı konuşmaların sıklıkla yer aldığı metinlerde, yüz kavramı çerçevesinde şekillenen nezaket stratejileri incelenmektedir. “Yüz tehdit edici eylemler” olarak adlandırılan ve bireyin toplumsal imajına zarar verebilecek davranışlar, iletişimin her türünde ortaya çıkmaktadır. Şarkı sözlerini bir metin olarak ele almak edebiyatın araştırma sahası içine girmektedir. Rap şarkı sözleri sosyal sorunları, siyasî problemleri, günlük yaşamı anlatması; kişisel deneyimlere, hayat hikâyelerine yer vermesi açısından sadece bir müzik türü olarak ele alınmamalıdır. Bu nedenle Türkçe rap şarkılarında dilin kullanımı incelenmiştir. Betimsel bir yaklaşımla ele alınan bu çalışmada Türkiye’de 15 milyondan fazla dinlenmiş rap şarkıları tespit edilmiş ve bu şarkıları söyleyen rap şarkıcılarının ikişer şarkısı seçilerek 25.250 sözcükten oluşan bir derlem oluşturulmuştur. Türkçe rap şarkı sözlerinde kullanılan nezaket stratejileri incelenmiş ve bu şarkılarda en sık kullanılan yüz tehdit edici eylemler tespit edilerek Brown ve Levinson’ın nezaket kuramı çerçevesinde kategorize edilmiştir. Yapılan tespitler sonucunda, rap şarkılarında kullanılan yüz tehdit edici eylemlerin yaygınlığı ve türleri analiz edilmiştir. Diğerinin olumsuz yüzünü tehdit eden eylemler emir ve istek (74), tavsiye (30), nefret ve öfke (14), tehdit ve uyarı (14), güvensizlik (9), isim takma (2), hayranlık ve iltifat (1); dinleyicinin olum yüzünü tehdit eden eylemler uygunsuz hitap sözleri (75), seslenme (21), övünme (20), küçümseme (12), eleştiri (6), suçlama (5), ırkçılık (2), sitem (2) olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Nezaket stratejileri; kabalık stratejileri; rap şarkıları; yüz kuramı.

Abstract

The concept of politeness constitutes an important dimension of communication. The theory developed by Brown and Levinson (1987), which argues that politeness is universal, is built on the phenomenon of “face”. According to this theory, each individual tends to protect and develop their own “face”. In texts where conversations frequently take place, politeness strategies shaped around the concept of face are analyzed. The so-called “face-threatening actions”, behaviors that can damage an individual’s social image, are encountered in all forms of communication. Considering song lyrics as a text falls within the research field of literature. Rap lyrics should not be considered only as a music genre in terms of describing social problems, political problems, daily life, and including personal experiences and life stories. For this reason, the use of language in Turkish rap songs was analyzed. In this descriptive study, rap songs that have been listened to more than 15 million times in Turkey were identified and a corpus of 25,250 words was created by selecting two songs of rap singers singing these songs. The politeness strategies used in Turkish rap lyrics were examined and the most frequently used face-threatening actions in these songs were identified and categorized within the framework of Brown and Levinson’s politeness theory. As a result of the findings, the prevalence and types of face-threatening actions used in rap songs were analyzed. Acts that threaten the negative face of the other were found to be orders and requests (74), advice (30), hatred and anger (14), threats and warnings (14), insecurity (9), name-calling

(2), admiration and compliments (1); acts that threaten the positive face of the listener were found to be inappropriate address words (75), calling out (21), boasting (20), belittling (12), criticism (6), accusation (5), racism (2), reproach (2).

Keywords: *Politeness strategies; impoliteness strategies; rap songs; face theory.*

Giriş

İnsan yaşantısının en eski öğelerinden biri olan müzik, yaşanan topluma göre yüzyıllar içinde değişerek bugüne gelmiştir. Duygu ve düşüncelerini müzikle ifade eden insanlar; kendilerini tanıtmaya, anlatmaya ve uzlaşmaya yolu olarak müziği kullanmışlardır.

Eski Mısır'dan Mezopotamya'ya, Çin'den Hindistan'a, Eski Yunan ve Roma'dan Bizans'a, Rönesans ve Reform dönemlerinden barok, klasik ve romantik döneme kadar geniş bir tarihe sahip olan müzik, Sanayi Devrimi'yle birlikte değişen üretim biçimlerinin de etkisiyle toplum yapısındaki kültürel değişimin tetikleyicisi olmuştur. Buna bağlı olarak müziğin de üretim biçimleri değişmiştir (Kır, 2016, s. 2). Bu süreç popüler kültür kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Popüler kültür, halkın tercih ettiği ve benimsediği kültürel formları ifade eder. Ancak bir müzik türünün tüm toplum tarafından tamamen kabulü mümkün değildir. Bu durumda da alt kültürlerle hitap eden, popüler müziğin dinleyicisini belirli kalıplara soktuğunu savunan punk ve hiphop müziğinin ortaya çıkmasına temel hazırlamıştır. Hiphop'un alt dalı olan rap, zamanla farklı toplumsal grupları kapsayan çok boyutlu bir müzik türüne dönüşmüştür. Ezilenlerin sesi olmaktan, barış ve özgürlük çağrısına; ego çatışmalarından, yasa dışı yaşamların anlatımına kadar uzanan geniş bir yelpazede kendine özgü bir kültür oluşturmuştur (Kır, 2016, s. 6).

Bu müzik türü ilk örneğinden başlayarak rap toplumsal süreçlerle şekillenmiş; bazen politik görüşlerin, bazen de ötekileştirilen bir tarzın ön plana çıktığı bir araç hâline gelmiştir. Kendilerini “modern ozanlar” olarak niteleyen rapçiler, hikâye anlatıcılıklarını müzik yoluyla sürdürmektedirler. İnternetin sağladığı özgürlükle albümlerini hiçbir engelle karşılaşmadan paylaşabilmektedirler. Bu nedenle rapçiler, dinleyicilerine öğüt veren, üyesi oldukları yerel toplumu baskıcı gruplara veya egemen güçlere karşı harekete geçirmeyi umut eden entelektüel hikâye anlatıcıları olarak görülmektedir (Kaya, 2008, s. 204).

Nezaket üzerine yapılan en kapsamlı çalışmalar arasında, Brown ve Levinson'ın (1987) *Politeness: Some Universals in Language Usage* adlı eserinde ortaya koydukları tartışma yer almaktadır. Bu çalışmada, Goffman tarafından temelleri atılan “yüz” (face) kavramı, konuşmacı ve dinleyici açısından büyük bir önem taşır. Sosyal etkileşimdeki kabalık yalnızca sosyal yaşamda, filmlerde ya da yazılı alanlarda değil, şarkı sözlerinde de kendini gösterebilir. Temelinde isyan ve dışlanmışlık yatan rap şarkılarında nezaket kuramının nasıl yansıdığı önemli bir inceleme alanıdır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkçe rap şarkılarında nezaket stratejilerini tespit ederek bu şarkılardaki nezaket stratejileri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları betimlemeye çalışmaktır.

Çalışmanın Önemi

Nezaket, insanların görgü kurallarını pratiğe dökmesinde önemli bir kavramdır. İnsanlar etkileşim hâlindeyken sadece kendi yüzünü değil, karşısındaki kişinin de yüzünü korumak isterler. Yüz korunumu sağlanmadığında ise tehdit edici unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, günümüzde popülerliği artan rap müzik, geleneksel nezaket kavramlarına meydan okuyan ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Çok sayıda temsilcisi olan rap müzik, artarak daha büyük bir takipçi kitlesine ulaşmaktadır. Şarkı sözleri bakımından çok çeşitli konulara yer veren rap müzik, sıklıkla doğrudan ve kimi zaman sert bir dil kullanarak toplumsal normları ve nezaket kalıplarını sorgulamaktadır. Bununla birlikte, rap müzik bugün diğer müzik dallarıyla ortak çalışmalar yaparak daha geniş bir dinleyici kitlesine ulaşmaktadır. Bir kesim tarafından sanat olup olmadığı sorgulanırken bir kesim tarafından bu müzik türü yaygın biçimde dinlenmektedir.

Yapılan alanyazın taramasında doğrudan Türkçe rap şarkılarının nezaket stratejileri açısından incelenmediği tespit edilmiştir. Bu çalışma ile Türkçenin bir bakıma tartışmalı bu dil malzemesindeki dil görünümleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Rap müzik, toplumun farklı kesimlerinden bireylerin duygu ve düşüncelerini yansıttığı bir alan olduğu için, bu tür bir inceleme hem müzik hem de toplumsal dinamikler açısından önemli bir katkı sağlayacaktır.

Sınırlılıklar

Bu çalışmada Brown ve Levinson (1987) tarafından ortaya konulan ve geliştirilen nezaketin evrensel olduğu görüşünü savunan yüz kuramı esas alınmıştır. Bu çalışmanın veri kaynağı Türkçe rap şarkıları ile sınırlandırılmıştır.

1. Rap Müzik Kavramı

RAP'in sözcük anlamı "şiddetli eleştiri" olarak kullanılırken, "rap" ifadesi argo dilde suçluluk ve ceza anlamında kullanılmaktadır (Üçer, 2015). Aktüze (2010) ise "rap"i çoğunlukla kentli siyahî ve Latin Amerikalı gençlerin ezilmişliğe tepki olarak şiddetli bir vokal eşliğinde kendilerini ifade ettikleri, genellikle kafiyeli ve ritmik söz söyleme biçimi olarak tanımlamaktadır. Erdal ve Ok (2012) da rap müziğin sosyokültürel açıdan alt tabakaya hitap eden bir müzik türü olduğunu ifade etmektedir. Rap şarkılarına genel olarak bakıldığında şarkı sözlerinde sıklıkla argo ve küfür ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Argo ve küfür gibi ifade yollarını toplumun alt tabakasında bulunan bireylerin daha çok kullandığı varsayımı Erdal ve Ok'un rap müzikle ilgili yaptığı bu çıkarımla örtüşmektedir.

1.1 Rap Müziğin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Rap müzik, hiphop kültürünün müzikal ifadesi olarak 1970'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde doğmuştur. İlk olarak, Afrikalı-Amerikalı topluluğun kendini ifade etme aracı olarak ortaya çıkan rap, zamanla toplumun farklı kesimlerinin sesi durumuna gelmiştir (Jöntürk, 2003). Tüm dünyaya yayılmış olan bu müzik kültürü fenomen hâle gelerek tüm dünyayı etkilemiş durumdadır. Hiphop sadece bir müzik türü olmanın ötesine geçip derin toplumsal etkiler yaratan bir kültürel kimlik durumuna gelmiştir.

Rap müziğin, Bronx'ta başlayan bu kültürel isyanı geniş kitlelere taşıyan en önemli dönüm noktası, 1979'da Sugarhill Gang'in *Rapper's Delight* adlı şarkısı olmuştur. Bu şarkı, rap müziğin ticari olarak kaydedilen ilk örneği olmuş ve hiphop kültürünü ana akıma taşımıştır (Dilben, 2016). Bu dönemde müzik endüstrisinin hiphop kültürüne gösterdiği ilgi, rap müziğin radyo kanallarında çalınmasına ve ticarileşmesine yol açmış; rap, kısa sürede çok daha geniş bir dinleyici kitlesine ulaşarak hızla popülerleşmiştir.

Rap müziğin popülerleşmesindeki bir diğer önemli etken, üretim maliyetinin düşük olmasıdır. Enstrüman çalma, iyi bir sese sahip olma ya da pahalı stüdyo ekipmanlarına duyulan ihtiyaç diğer müzik türlerine göre daha azdır. Bu erişilebilirlik, özellikle sosyoekonomik olarak dezavantajlı grupların rap müziği tercih etmesine yol açmış, bu da rap müziğinin hızlı bir şekilde büyüyen bir kültürel fenomen hâline gelmesini sağlamıştır (Jöntürk, 2003).

Rap müzik, 1980'lerden itibaren dünya çapında yayılmış ve diğer etnik gruplar tarafından da benimsenmiştir. Fransa'da Araplar ve Afrikalılar, Brezilya ve Almanya gibi ülkelerde de çeşitli etnik gruplar, rap müziği sosyal adaletsizlik ve ayrımcılık konularında bir ifade aracı olarak kullanmışlardır. Özellikle bu dönemde rap, hem bilinçli rap hem de gangster rap gibi alt türler geliştirerek, getto yaşamından toplumsal eleştiriye kadar geniş bir yelpazede meseleleri ele almıştır (Sarıköse, 2021).

Sonuç olarak, Bronx'tan doğan rap müziği, başlangıçta Afrikalı-Amerikalı gençlerin sesi olmuş, zamanla tüm dünyada marjinalize edilmiş grupların kendini ifade etme ve direniş aracı hâline gelmiştir. Rap, sadece bir müzik türü değil, aynı zamanda toplumsal sorunlara dair güçlü bir protesto ve bir yaşam tarzıdır.

1.2 Rap Müziğin Türkiye'ye Gelişi

Rap müzik Türkiye'ye 1990'lı yıllarda, Almanya'ya göç eden gurbetçi Türk gençleri aracılığıyla gelmiştir (Kuyumcu, 2013). II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'ya işçi olarak giden Türklere karşı Alman vatandaşlarının tutumu, Amerika'da siyahlara karşı takınılan tutumla eş değerdir. Bundan dolayı da Almanya'ya göç eden Türklerin özellikle genç yaştaki çocukları yaşadıkları ayrımcılık ve dışlanmalara bir tepki vermek istemişlerdir. Bunun çözümünü de rap müzikte bulmuşlardır (Sarıköse, 2021). Almanya'daki eğlence merkezlerine girmelerine izin verilmeyen Türk gençleri, dışlanmışlıklarını yansıtan rap müziği benimsemişlerdir. Rap müziği benimseyen Türk gençleri, kendi dillerinde bu müzik türüyle sorunlarını anlatmak istemişler ve şarkılarda İslam dinini, Türk kültürünü, ırkçılığı, dışlanmışlığı temel almışlardır.

Almanya’da kurulan King Size Terror adlı müzik grubunun 1991’de çıkarttığı *The Word is Subversion* albümünde yer alan *Bir Yabancımmın Hayatı* adlı şarkı ilk Türkçe rap şarkısıdır. (Elflein, 1998). Almanya’daki Türk gençlerinin orada maruz kaldığı ırkçılığa dair tepkilerini âdeta haykırdıkları ve dünyaya duyurmak istedikleri bir şarkıdır. Rap müziğin Türkiye’ye tam olarak gelişi ve popülerlik kazanması 1995 yılında Cartel grubuyla birlikte olmuştur (Arıcan, 2005). Beş Türk, bir Alman ve bir Kübalının yer aldığı bu müzik grubunu Barış Manço da desteklemiş, hatta bazı şarkılarını rap parçalarına uyarlamıştır. Bu durum Türkiye’de rap müziğe olan ilgiyi arttırmıştır (Sarıköse, 2021).

2. Kuramsal Çerçeve

2.1 Brown ve Levinson’ın Nezaket Kuramı

Nezaket kavramının dilbilim alanındaki ilk incelemesi, Amerikalı dilbilimci Robin Lakoff tarafından 1970’lerin başında gerçekleştirilmiştir. Lakoff, çalışmalarında (1973, 1977) Grice’in fikirlerinden yararlanarak bir dizi nezaket ilkesi ortaya koymuştur. Bu alandaki araştırmalar, 1980’lerde ivme kazanmıştır. Leech (1983), Grice’in çalışmalarını temel alarak nezaket ilkelerini daha da geliştirmiştir. Bunu takiben, Brown ve Levinson (1978, 1987) farklı bir yaklaşım benimseyerek, Amerikalı sosyolog Erving Goffman’ın “yüz” kavramını merkeze alan özgün bir nezaket modeli sunmuşlardır. Bu gelişim süreci, dilbilimde nezaket çalışmalarının nasıl evrildiğini ve farklı düşünürlerin katkılarıyla nasıl zenginleştiğini göstermektedir. Her bir araştırmacı, önceki çalışmaları temel alarak ve kendi özgün bakış açılarını katarak bu alanın gelişimine katkıda bulunmuştur (Turan, 2019, s.150).

İlk defa sistemli olarak Amerikalı toplum bilimci Erving Goffman (1967) tarafından ortaya atılan yüz kavramı, İngilizcedeki karşılığıyla face (yüz), lose (kaybetmek) eylemiyle birlikte kullanıldığında lose face (itibarını kaybetmek) anlamına gelir ve itibar anlamı buradaki yüz terimiyle de yakından ilişkilidir. Goffman’a göre yüz, iletişimde konuşucunun, topluma karşı kendi olumlu sosyal imgesini sunma ve bu öz imgeyi koruma çabasıdır (Bargiela-Chiappini, 2003).

Goffman (2017), Etkileşim Ritüelleri: Yüz Yüze Davranış Üzerine Denemeler adlı kitabında yer verdiği *Yüz Çalışması* adlı bölümde de yüz kavramına değinir. Goffman’a göre bireyler etkileşim hâlindeyken roller üstlenir. “Kişinin içerisinde bulunduğu duruma dair kendi görüşünü ve bu görüşle de diğer katılımcıları ve özellikle de kendisini nasıl değerlendirdiğini ifade eden sözlü veya sözsüz fiillerden oluşan kalıbın rol olduğunu söyler yazar. Ona göre ise yüz “Başkaları tarafından bir kişinin belli bir ilişki boyunca takındığı düşünülen rol aracılığıyla kendisi için talep ettiği olumlu toplumsal değerler olarak tanımlanabilir.” (Goffman, 2017, s. 15).

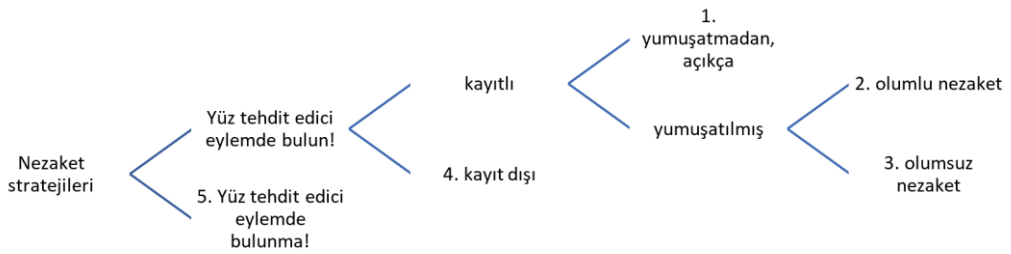
Yüz, etkileşimler sırasında kişinin duygularını yansıtır, onu kırılğan kılabileceğinden önemlidir. Kişi üstlendiği rolü yerine getirebiliyorsa bir “yüzün içerisinde olduğu” (Goffman, 2017, s. 16) söylenebilir. Kişi rolünü gerçekleştirmediği takdirde yüzünü kaybeder. Bir başka deyişle, yüz, bir birey bir başkasının karşısındayken ortaya çıkan sosyal bir olgudur. Yüz, duruma ve bağlama bağlı olarak, sahip oldukları ya da sahip olduklarını iddia ettikleri kimlikleri ifade ederken, yüz korunumu (face saving) bu durumsal kimlikleri

destekleyen ya da zora sokan iletişimsel stratejileri içerir (Kansu-Yetkiner, 2006). Bireyler sosyal ortamda bir araya geldikleri kişilere göre farklı yüzlere sahip olacaktır. Ayrıca yüzün içeriği farklı kültürlerle göre de değişiklik göstermektedir.

Brown ve Levinson (1987), Erving Goffman'ın yüz teorisini geliştirerek nezaketi, iletişimde bulunan insanların ihtiyaçlarının dikkate alınması bağlamında her bireyin pozitif ve negatif olmak üzere iki yüze sahip olduklarını belirtir. Soyut bir kavram olan yüzün olumlu ve olumsuz olmak üzere iki boyutu vardır. Kişinin toplumda kabul görme ve başkalarıyla bağlantılı olma, bağlanma isteği olumlu yüzle, kişinin özerk bir birey olma ve saygı gösterilme isteği olumsuz yüzle karşılık bulmaktadır (Turan, 2019, s. 153). Brown ve Levinson'un (1987) çalışmasında, "yüz" kavramı iki boyutta ele alınmıştır:

- Negatif yüz: Kişinin bağımsızlığını koruma, müdahaleden uzak kalma ve eylem özgürlüğünü sürdürme isteğidir. Bu, baskıdan kaçınma ve kendi kararlarını verme arzusunu yansıtır.
- Pozitif yüz: Bireyin sosyal etkileşimlerde olumlu bir imaj sergileme ve bu imajın başkaları tarafından onaylanması isteğidir. Bu, kişinin beğenilme ve takdir edilme arzusunu içerir.

Sosyal etkileşimlerde, insanlar genellikle birbirlerinin "yüz"ünü korumaya çalışır. Ancak, bazı davranışlar kaçınılmaz olarak karşı tarafın yüzünü tehdit edebilir. Bu durumda, konuşmacılar çeşitli stratejiler geliştirirler. Brown ve Levinson, bu stratejileri beş ana kategoride toplamıştır. Yüz tehdidinin şiddeti arttıkça, konuşmacılar daha üst düzey stratejilere başvururlar. Bu yaklaşım, sosyal etkileşimlerde kibarlığın nasıl işlev gördüğünü ve insanların iletişim sırasında nasıl ince ayarlar yaptığını açıklamaya çalışır. Bu model, günlük iletişimde farkında olmadan uygulanan nezaket stratejilerini sistematik bir şekilde açıklamaya çalışarak insan etkileşimlerinin karmaşık doğasını anlamaya yardımcı olur.

Şekil 1: Yüz Tehdit Edici Eylem Yapmak için Olası Stratejiler (Brown ve Levinson, 1987, s. 68)

Şekil 1.de yüz tehdit edici eylemleri yapmak için olası stratejiler gösterilmiştir. Kişiler hem kendi yüzlerini hem de etkileşimde buldukları kişilerin yüzlerini korumaya yönelik hareketlerde bulunurlar. Bunun sonucunda da yüz tehdit edici eylemler meydana gelmektedir. Keser (2018, s. 130-133), negatif yüzü tehdit eden eylemler ile pozitif yüzü

tehdit eden eylemlerin hangi durumlarda ortaya çıktığını ve bu eylemler sonucunda konuşmacı ya da dinleyicinin hangi duyguları hissedebileceğini örneklerle açıklamıştır. Araştırmanın temelinde yer alan yüz kavramının duygusal bir yatırım olduğu; kaybedilebilir, korunabilir ya da geliştirilebilir ve etkileşimlerde sürekli dikkat edilmesi gereken bir unsur olduğu unutulmamalıdır. Brown ve Levinson'un kuramı, şarkı sözlerinde karşılıklı iletişim söz konusu olmadığı için tüm türleriyle rap şarkılarında uygulanması mümkün olamamıştır. Örneğin, "susmak" olarak da ifade edilen yüz tehdit edici eylemi dile getirmemek konuşucuya cevap verecek bir muhatap bulunmadığından tespit edilememiştir. Sezdirme ile alakalı olan kayıt dışı tutum da yine uygulanamamıştır.

Tablo 1: Yüz tehdit edici eylemler¹

<p>Dinleyicinin olumsuz yüzünü tehdit eden eylemler</p>	<p>(i) K'nin D'nin eylem özgürlüğünü engellemekten kaçınmak niyetinde olmadığını (potansiyel olarak) göstererek muhatabın olumsuz yüz isteğini öncelikle tehdit eden eylemler şunları içerir:</p> <p>Dinleyiciye bir işi yapması ya da yapmaması konusunda baskı uygulayan eylemler:</p> <p>a) Emirler ve talepler, b) Öneriler, tavsiyeler, c) Hatırlatmalar, d) Tehditler, uyarılar, meydan okumalar.</p> <p>(ii) K'nin D'ye yönelik gelecekteki bazı olumlu eylemlerini öngören ve bu şekilde D'ye bunları kabul etmesi veya reddetmesi ve muhtemelen bir borç altına girmesi için bir miktar baskı uygulayan eylemler:</p> <p>a) Vaatler b) Sözler (yeminler)</p> <p>(iii) K'nin D'ye veya D'nin mallarına yönelik bir arzusunu öngören ve D'ye K'nin arzusunu korumak veya K'ye vermek için harekete geçmesi gerekebileceğini düşünmesi için sebep veren fiiller:</p> <p>(a) iltifatlar, kıskançlık veya hayranlık (b) nefret, öfke, şehvet</p>
---	---

¹ Brown ve Levinson'dan (1987, s. 65-69) tablolatırılmıştır. Tabloda geçen D dinleyici, K konuşuru ifade etmektedir.

<p>Dinleyicinin olumlu yüzünü tehdit eden eylemler</p>	<p>Şikâyet etme, eleştirme, diğerinin fikrine karşı çıkma, tabu olan konularda konuşma, kişilik, inanç, sahip oldukları ve değerlerine karşı nefret gösterme</p> <p>(i) K'nin, D'nin olumlu yüzünün bazı yönlerine ilişkin olumsuz bir değerlendirmeye sahip olduğunu gösterenler:</p> <p>(a) onaylamama ifadeleri, eleştiri, küçümseme veya alay, şikâyet ve kınamalar, suçlamalar, hakaretler</p> <p>(b) çelişkiler veya anlaşmazlıklar, meydan okumalar</p> <p>(ii) K'nin D'nin olumlu yüzünü önemsemediğini (veya buna kayıtsız kaldığını) gösterenler:</p> <p>a) şiddetli (kontrol dışı) duygu ifadeleri</p> <p>b) Saygısızlık, bağlamda uygunsuz olanlar da dahil olmak üzere tabu konulardan bahsetme</p> <p>c) D hakkında kötü haberlerin veya K hakkında iyi haberlerin (övünme) getirilmesi</p> <p>d) siyaset, ırk, din, kadın özgürlüğü gibi tehlikeli derecede duygusal veya ayrıştırıcı konuların gündeme getirilmesi</p> <p>e) bir etkinlikte açıkça işbirliği yapmama - örneğin D'nin konuşmasını rahatsız edici bir şekilde bölmek, sözünü kesmek veya dikkatini vermediğini göstermek</p> <p>f) İlk karşılaşmalarda seslenme ifadelerinin ve diğer statü işaretli tanımlamaların kullanılması (K, D'yi kasıtlı veya kazara saldırgan veya utanç verici bir şekilde yanlış tanımlayabilir)</p>
<p>Konuşucunun olumlu yüzünü tehdit edebilecek eylemler</p>	<p>a) özür dileme</p> <p>b) bir iltifatı kabul etme</p> <p>c) beden üzerindeki fiziksel kontrolün bozulması, tökezleme veya düşme vb.</p> <p>d) kendini aşağılama, ayak sürüme veya sinme, aptalca davranma, kendisiyle çelişme</p> <p>e) itiraflar, suçluluk veya sorumluluk kabulleri</p>

	f) duygu patlaması, kahkaha veya gözyaşlarını kontrol edememe
Konuşucunun olumsuz yüzünü tehdit edebilecek eylemler	a) teşekkür etme veya teşekkürü kabul etme b) teşekkürünün veya özrünü kabul edilmesi c) mazeretler d) tekliflerin kabul edilmesi e) gaflarına verilen yanıtlar f) isteksiz vaat veya tekliflerde bulunmak

Tablo 1.de yüz tehdit edici eylemler ve bu eylemlere ilişkin ayrıntılar gösterilmiştir.

3. Öncül Çalışmalar

Rap şarkıları üzerine yapılan doğrudan nezaket stratejileri kuramlarından yola çıkan Türkçe çalışmalar bulunmamakla beraber son yıllarda nezaket üzerine yapılan çalışmaların sayısında artış görülmektedir. Özen Yaylagül'ün *Eski Türkçede Nezaket İfadeleri* (2005) adlı makalesi, VIII-XI. yüzyıllar arasında Eski Türkçedeki nezaket ifadelerini inceleyerek dönemin sosyal yapısını açıklamayı amaçlamaktadır. Yaylagül, bu ifadelerin sevgi, saygı ve güç gibi unsurlar doğrultusunda şekillendiğini ve dönemin beşerî ilişkileri hakkında önemli ipuçları verdiğini vurgular. Eski Türkler, dinî, ailevî ve toplumsal ilişkilerinde, mevkilerine uygun nezaket ifadelerini sıkça kullanmıştır. Makalede, nezaket dili “Yüceltme dili” ve “Mütevazı dil” gibi alt başlıklar altında, sosyal bağlamlarına göre sınıflandırılmıştır.

Neslihan Kansu-Yetkiner *İncelik Kuramı ve Yüz Olgusu Bağlamında Çeviri Çalışmalarında İşlevsel-Edimbilimsel Eleştiri Yöntemi Uygulaması* (2008) adlı makalesinde hem kişiler arası farklılıklara hem de kültürler arası farklılıklara değinmiştir. Yüz olgusu ve incelik kuramı genellikle evrensel kabul edilir ancak Kansu-Yetkiner'in araştırması, çeviri sürecinde toplumsal ve kültürel faktörlerin, çevirmen veya eleştirmenin öznel yaklaşımının, politik tutumunun ve dünya görüşünün göz ardı edilemez etkisini ortaya koymaktadır. Dereli (2008), *Sözlü İletişimde Nezaket Stratejileri* çalışmasında farklı kültürlerdeki nezaket kavramına değinerek danışmanlık görüşmelerinde kullanılan nezaket kavramları üzerine örneklere yer vermiştir. Ona göre nezaket kavramının, Brown ve Levinson'un yaklaşımındaki gibi salt karşıdakinin imajını zedelememe stratejileri olarak değerlendirilmesinin, iletişimin asıl hedefini göz ardı etme tehlikesini barındırdığını savunmaktadır.

Adem Aydemir *Divanü Lûgati't-Türk'e Göre İnsanlar Arasındaki İlişkilerde Nezaket* (2014) adlı makalesinde, XI. yüzyıl Türk sosyal yaşantısını, Divanü Lûgati't-Türk'teki kişiler arası nezaket ifadeleri üzerinden incelemektedir. Aydemir, eseri tarayarak dönemin nezaket kurallarını yansıtan malzemeyi derlemiş ve bu malzemeyi “Günlük

Münasebetlerde Nezaket”, “Şahıs Zamirlerinin Kullanımında Nezaket” ve “Nezaket Kurallarına Uymayan Davranışlar” gibi başlıklar altında sınıflandırmıştır. Bu çalışma, Divanü Lûgati’t-Türk perspektifiyle insanlar arası ilişkilerde nezaket kavramını açıklamayı hedeflemiştir.

Rap şarkılarında sıkça kullanılan emir cümleleri çalışmada önemli bir yere sahiptir. Bu konuda Fatih Doğru’nun (2014) *Türkçe Buyrum Cümlelerinde Kibarlık/Kabalık* çalışması önemlidir. Birçok metinde yer alan buyrum cümleleri pek çok nedenle nezaket ilkesi ile çelişebilir. Nezaket ilkesiyle çeliştiği noktalarda dinleyicinin olumsuz yüzünün de tehdit edildiği görülmüştür.

Selahattin Tolkun *Doğu Türkçesi Metinlerinde Başlangıcından Günümüze Saygı ve Nezaket İfadesi Sorunu* (2015) adlı makalesinde, Doğu Türkçesinde başlangıcından itibaren saygı ve nezaket ifadelerinde görülen sorunlu ve tutarsız yapıları incelemektedir. Tolkun, özellikle Çağatay Türkçesi döneminde nesir dilinde bu tutarsızlıkların büyük ölçüde çözüldüğünü, ancak şiir dilinde farklı nedenlerle yakın zamana kadar devam ettiğini belirtmiştir. Çalışmada, cümle öğelerinde şahıs bildiren unsurlardan kaynaklanan tutarsızlıkları ve bu durumun nedenlerini ele almıştır.

Burcu Meliha Keser *Nezaket, Nezaket Teorileri ve Türkçede Kullanılan Nezaket Kavramları* (2018) adlı makalesinde, Brown ve Levinson’un nezaket teorilerini inceleyerek, pozitif ve negatif yüzün içeriklerini açıklamıştır. Pozitif yüzün "takdir edilme isteği" ve negatif yüzün "kişinin rahat bir şekilde hareket etme isteği" olarak tanımlandığı çalışmada, muhatapların bu yüzleri korumak için pozitif ve negatif nezaket stratejilerini geliştirdikleri belirtmiştir. Ayrıca, kişilerarası dilin işlevi ve nezaket kuramı ilişkisi üzerinde durulmuş ve dilbilimsel ile kültürel açıdan incelik kavramının farklılıkları vurgulamıştır.

Kalıp söz derlemelerini temel alan İrem Onursal-Ayırır (2020), hangi kalıp sözlerin nezaket değeri taşıdıklarını saptamıştır. Özellikle gündelik yaşamda bireylerin karşılaşabilecekleri durumlarda söylenmesi uygun düşen nezaket ifadeleri büyük ölçüde kalıp sözler aracılığıyla gerçekleştirildiğinden düzenin korunması açısından kalıp sözler Türkiye Türkçesi söz varlığında önemli yere sahiptir. Türkiye Türkçesinde nezaketin onay ve ret aracılığıyla ifade edilmesiyle ilgili çalışmalara rastlayamayan İmamova (2020), kuşkusuz onay belirten sözcüklerin yerinde kullanılmadığında nezaketin tam tersini ifade edebileceğini tespit etmiştir. Eş anlamlı sözcüklerin de fonksiyonel görev üstlenerek olumlu nezaket anlamı taşıyabileceğini belirtmiştir.

Sümevra Alan *Doğu Sahası Tarihî Türk Yazı Dillerinde Nezaket ve Saygı Bildiren Söz Varlığı* (2021) doktora tezinde, Doğu Sahası Tarihî Türk Yazı Dillerinde saygı ve nezaket bildiren söz varlığını incelenmiştir. Orhun, Uygur, Karahanlı, Harezmi ve Çağatay Türkçesi dönemlerine ait eserler tarayarak, ilgili kelimeler anlam ve kavram alanlarına göre sınıflandırmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde kelimeler tematik olarak tasnif ederken, ikinci bölümde gramatikal özellikler dikkate alınarak sınıflandırma yapmıştır. Kelimeleri

art zamanlı yöntemle anlam, şekil ve köken bilgisi açısından karşılaştırmalı olarak incelemiştir; döneme özgü biçimleri ve anlamları ele almıştır.

Memduh Şevket Esenal'ın Haşmet Güllökan Hikâyesinde Nezaket Stratejileri (2022) adlı makalesinde Serdar Karaoğlu, Brown ve Levinson'ın nezaket stratejileri temelinde Haşmet Güllökan hikâyesini çözümleyerek Haşmet Güllökan ve çevresindekilerin konuşmalarında sergilediği iş birlikçi ya da çatışmacı tavırları, olumlu nezaket ve olumsuz nezaket açısından incelemiştir.

Utku Işık, *Eski Uygur Türkçesinde Nezaket İfadeleri* (2022) adlı doktora tezinde Eski Uygur Türkçesi metinlerindeki nezaket kavramını yapısal ve pragmatik açıdan incelemiştir. Yapısal nezaket ifadelerini morfolojik, leksik ve sentaktik olarak sınıflandırmış; sözcük hâlindeki ifadeler, konuşurların toplumsal konumlarına göre değerlendirilerek toplum dil bilimsel çıkarımlara ulaşmıştır. Pragmatik nezaket ifadelerini ise muhatabın ruhsal ve bağlamsal durumuna göre ele almış; imaj yoğunluğu, imaj açlığı ve imaj yatırımı gibi kavramların nezaket algısına etkisi metin örnekleriyle açıklamıştır. Tahkiyeli metinlerde anlatıcının ve kahramanların nezaket algıları ile fayda sağlayıcı tutumların nezaket üzerindeki rolü de ayrıntılı olarak incelemiştir.

Soru Tümceleri Üzerinden Nezaket Stratejisi Kurma (2022) adlı makalesinde Seçil Hirik; yapısal, işlevsel ve anlambilimsel yaklaşımlar temelinde bir soru sınıflandırması önerisi sunmuş ve nezaketle ilişkili işlevsel yaklaşıma odaklanmıştır. Cevap beklenmeyen, söz edimsel nitelikli soruları derlem olarak seçmiş ve bu bağlamda iletişimin etkinliği için gerekli nezaket stratejilerini, Türkçede soru cümleleri üzerinden değerlendirmiştir. Çalışma, mevcut nezaket yaklaşımlarını dikkate alarak yeni bir bakış açısı geliştirmeyi amaçlamaktadır. *Türkçede Nezaket ve Yüz Tehdit Eden Eylemler* (2023) adlı makalesinde Ođuz Atay'ın *Oyunlarla Yaşayanlar* adlı tiyatro eserini, Nezaket Kuramı çerçevesinde incelenmiş ve yüzü tehdit eden eylemleri analiz etmiştir. Metindeki 304 eylem arasında, dinleyicinin olumsuz yüzünü tehdit eden eylemlerin (141 eylem) en sık, konuşurun olumsuz yüzünü tehdit eden eylemlerin (11 eylem) ise en az kullanıldığı tespit edilmiştir. Eserdeki yüz tehdit edici eylemler, metnin konusu ve karakterlerin özellikleriyle ilişkilendirilmiş ve anlamlı bir bağlantı olduğu görülmüştür. Çalışma, farklı türdeki metinlerde yüz tehdit edici eylemlerin kullanım oranlarını incelemek için yol gösterici bir kaynak olmayı amaçlamaktadır.

Hanife Yaman *Türkçe Deyimlerde Nezaket İfadeleri* (2023) adlı makalesinde Türkçe deyimlerde saygı ve nezaketle ilgili söz varlığı incelenmiş ve kültürel açıdan değerlendirmiştir. Saygı ve nezaketle ilgili deyimler, anlam ve kavram alanlarına göre tematik olarak sınıflandırmıştır. Çalışma, deyimlerdeki nezaket ifadelerinin tespiti, Türk toplumunun kültürel kodlarının anlaşılması ve sosyal tabakalar arasındaki üslup farklılıklarının dilsel malzemelerle ortaya konulması açısından önemlidir. Türk toplumunun sosyal yapısı hakkında deyimler aracılığıyla önemli bilgiler elde edilmiş, nezaket ifadelerinin seçiminde makam, saygı, sevgi ve güç gibi faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, bireylerin birbirlerini kırmamak ve gönüllerini hoş tutmak için nezaket kurallarını bir gereklilik olarak benimsediği vurgulanmıştır.

Şarkılarda nezaket stratejileri üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu alanda yapılan yabancı çalışmaların kapsamı ve içerikleri ise kısaca şöyledir: Jacek Łagun (2015), *Impoliteness strategies in Guns N'Roses' 'Get in the Ring'* (Guns N'Roses'in "Get in the Ring" Şarkısında Nezaketsizlik Stratejileri) çalışmasında Goffman, Culpeper ve Levinson'un yüz kavramlarına yer vermiş, Get in the Ring adlı şarkıyı Jonathan Culpeper'in modeline uygun bir şekilde analiz etmiştir. Nezaketsizlik stratejileri ve bunların yaygınlık durumunu ele almıştır. Tespit ettiği argo sözlere olumsuz nezaket kategorisinde yer vermiştir. Şarkıda yer alan "You got your b.tches with the silicone injections", "What, you p.ssed off 'cause your dad gets more p.ssy than you?", "Antagonize me, motherf.cker", "Get in the ring, motherf.cker" son derece saldırgan ve saygısız bir üslup içermektedir.

Culpeper'in teorisinden yola çıkan Atıf Hasan İbrahim (2020), sosyal medya platformu 'Twitter' (Yeni adıyla X) aracılığıyla insanlar tarafından kullanılan kaba ifadeleri ve değişkenlerin (yaş ve cinsiyet) siyasi konularda kaba tweetlerin kullanımı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Dünyanın en önemli rapçilerinden biri olan Eminem'in şarkılarındaki kabalık stratejilerini araştıran Lilik Suryani ve Rajid Khurniawan (2021), Culpeper'in nezaketsizlik teorisini kullanmışlar ve bunun sonucunda toplam 83 veri tespit etmişlerdir.

Impoliteness Strategies Used in the Movie 'Easy A' (Easy A Filminde Kullanılan Kabalık Stratejileri) adlı çalışmalarında Jojo Romanna Simanjuntak ve Ambalegin Ambalegin (2022), Culpeper'in teorisine göre analiz ettikleri Easy A adlı filmde olumlu nezaketsizlik ve olumsuz nezaketsizliğin sık kullanıldığını tespit etmişlerdir. Olive ve Anson karakterleri arasında geçen "Olive: "No God as.hole Anson : Come on this is bullshit goddam sh.t" diyalogdan yola çıkarak bahsedilen sahnede, konuşmacı ve dinleyicinin kaba bir dil kullandığını, bu uygunsuz dilin olumlu nezaketsizlik örneklerinden olduğunu belirtmişlerdir.

Ananta Oka Sugawa (2023), *The Analysis of Impoliteness Strategies on Ice Cube's Songs* (Ice Cube Şarkılarında Kabalık Stratejilerinin Analizi) adlı çalışmasında betimsel nitel yöntemi kullanarak on rap şarkısını incelemiş, bu şarkı sözlerindeki kabalığın türlerini, işlevlerini, kabalığın sosyolojik arka planını incelemiştir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın evreni Türkçe rap şarkılarıdır. Müzik sektörünün iç yapısı ve günümüz şartlarındaki müzik kaydı gerçekleştirme ve yayımlama alanlarının tam sınırını çizmek ve bu alanları tespit etmek neredeyse imkânsızdır. Zira geçmişte plak, kaset, cd gibi kayıt ortamlarının satış adetleri ile belirlenmeye çalışılan müziğin popülerite oranı bugünlerde müzik dinleme biçimlerinin teknolojiye ayak uydurması ile başka bir boyuta taşınmıştır. Broom (2022) 2021 tarihi itibarıyla küresel müzik gelirinin %65'ini Spotify, Youtube, Deezer, Apple Music gibi hizmet sağlayıcılar elde etmekteyken kaset, cd ve plak gibi fiziksel olarak sunulan hizmet ikinci sırada olduğunu belirtmektedir. Bugün müziğe erişim baskın biçimde dijital ortamlarda sağlanmakta, bu dijital ortamların büyük bir

oranını ise müzik dinleme platformları oluşturmaktadır. Spotify platformu, dinlenen müziklerin türleri, listeleri sayıları gibi bilgileri ayrıntılı biçimde kullanıcılara sunmaktadır. Bu nedenle çalışmanın veri havuzuna dâhil edilecek şarkıların hangisi olduğuna karar verebilmek için Spotify müzik platformu esas alınmıştır. Yöntemsel kısıtlılıktan dolayı Türkçe rap şarkılarının tamamını incelemek mümkün olmadığı için çalışma için bir örneklem belirlemek gerekmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın örneklemini olarak Spotify’de şarkıları 15 milyondan fazla dinlenen Türkçe rap şarkıcıları ve bu şarkıcıların ikişer şarkısı olarak belirlenmiştir.

Tablo 2: Araştırmada kullanılan şarkıcı adları, şarkı adlarının listesi

Sıra	Şarkıcı Adı	Şarkı Adları	Sıra	Şarkıcı Adı	Şarkı Adları	Sıra	Şarkıcı Adı	Şarkı Adları
1	Ados	Yıkılır	18	Hayki	Çoban Yıldızı	35	Rota	İyi Uykular Peder
		Eylül			Katil			Son Kez
2	Allame	Kısır Döngü	19	Joker	Yaşamak Öldürür	36	Sagopa	Galiba
		Hayalin Yeri Yok			Müptela			Ateşten Gömlek
3	Anıl Piyancı	Brakman Doğru Mu	20	Kubilay Karça	Celladına Aşık	37	Saian	Ay Şarkısı
		Kafa10			Seni Kırmışlar			Mafya Şarkısı
4	Ayben	Fenomen	21	Kayra	Mesela Yani	38	Sansar Salvo	Koptu Kayış
		Yol Ver			Mertel Kasetçilik			Dum Taka Dum
5	Ben Fero	Demet Akalın	22	Keişan	Görmedim Böylesini	39	Sefo	Bilmem Mi
		Biladerim İçin			Ne Bakıyon Dayı Dayı			Bonita
6	Blok3	Affetmem	23	Khontkar	Jenga	40	Serhat Durmuş	Hislerim
		Vur			Gelemem			Yalan
7	Burak King	Yanıyoruz	24	Killa Hakan	Fight Kulüp 1	41	Server Uraz	Prestij
		Koştum Hekime			Fight Kulüp 2			Gece
8	Cakal	İmdat	25	Kolera	Sen Nasıl Bir İnsansın	42	Sokrat St	Ne İçin Yaşıyorum
		Diyardan Diyara			Pespaye			Yorgunum Ben
9	Ceg	Bu Gece	26	Lil Zey	Eskisi Gibi	43	Summer Cem	Tamam Tamam

		Şampanya			Elmas			Kontak
10	Ceza	Neyim Var Ki	27	Lvbel C5	NKBİ X Yapamam	44	Şanışer	Aşk Şarkısı
		Suspuz			Gelmezsen Gelme			Susamam
11	Contra	Islak Kum	28	Massaka	Katliam 3	45	Şehinşah	Dünyadan Atlas'a
		Kibir			Katliam 2			Karma
12	Dr. Fuchs	Soğuk Mevsim	29	Motive	10MG	46	Tankurt Manas	Mola
		Halen			Takip			Uçuyorum
13	Eypio	Diken Mi Gül Mü	30	Murda	Bir Sonraki Hayatımda Gel	47	Tepki	Denedim
		Naim			Aya			Zehirli Melodiler
14	Ezhel	Geceler	31	Norm Ender	Mekânın Sahibi	48	Uzi	Paparazzi
		Bul Beni			Sözler Şerefsiz Oldu			Senin Uğruna
15	Fuat	İllegal – Rap Emrimde 2	32	Ozbi	Hadi Gittik	49	Vio	İz Bırak
		Çukurdan Kaçış Yok			O Bi Karamel			Yanyol
16	Gazapizm	Unutulacak Dünler	33	Patron	Ölebilirim	50	Yener Çevik	Dikkat İnat
		Olur Mu			Güzel Kızlar Patron Dinler			Parçanın Adı Yok
17	Güneş	Dua	34	Ragga Oktay	Yeniden	51	Zen-G	Alev Alev
		Suçlarımdan Biri			Gitme Kal			Delale

Tablo 2.de araştırma kapsamında ele alınan şarkıların adları ve bu şarkıları seslendiren şarkıcıların adları gösterilmiştir.

Çalışma için hazırlanan derleme bu şarkıcıların en çok dinlenen iki şarkısı dâhil edilmiştir. Böylelikle 51 rap şarkıcısının ikişer şarkısı veriye dâhil edilerek 102 Türkçe rap şarkısının sözlerinden oluşan küçük ölçekli bir derlem hazırlanmıştır.

Belirlenen ve tabloda gösterilen rap şarkılarının sözleri <https://lyrics.lyricfind.com> adlı siteden alınmıştır. Sonraki adımda ve 102 şarkının sözleri Microsoft Word® ortamına aktarılarak veri tabanı oluşturulmuştur. Çalışma için hazırlanan sözcük tekrarları dâhil toplam 25.250 sözcükten oluşan bir veri havuzu elde edilmiştir.

Şarkıcıların her bir şarkısı için ayrı bir Word dosyası açılmış, şarkılarda tespit edilen yüz tehdit eden durumlar için ön test niteliğinde bir işaretleme yapılmıştır. Yapılan ön testin başarılı olduğu gözlemlendikten sonra ana işaretleme yapılmıştır. Tüm verideki işaretleme olasılığı gözden kaçmaları bertaraf edebilmek için ikişer kez ve çalışmanın yazarları tarafından çapraz biçimde kontrol edilmiştir. Şarkı inceleme aşaması tamamlandıktan sonra yüz tehdit eden durumlar tablosu oluşturulmuştur. Tablo işaretleme basamağının tamamlanmasının ardından tüm şarkı sözleri tekrar kontrol edilmiştir.

5. Bulgular

5.1 Diğerinin Olumsuz Yüzünü Tehdit Eden Eylemler

Brown ve Levinson (1987, 65) yüz teorisini, iletişimdeki tehdit unsurlarını üç temel kategoride ele almaktadır. İlk olarak, olumsuz yüzü tehdit eden eylemler, muhatabın eylem özgürlüğünü sınırlayan unsurlardır. Bunlar arasında emirler, talepler, öneriler, hatırlatmalar ve doğrudan tehditler bulunmaktadır. Bu tür eylemler, karşı tarafın özgür irade alanını daraltarak onun olumsuz yüz isteklerine karşı doğrudan bir müdahale niteliği taşır.

5.1.1 Emir ve İstek

İncelenen tüm şarkılar ele alındığında emir ve istekle ilgili 74 veriye ulaşılmıştır. Dinleyicinin eylemi gerçekleştirmesi ve gerçekleştirmemesi konusunda baskı yaratılmaktadır. Emir cümlelerinin işlevine değinen Doğru (2014, 655), bu cümlelerin sadece emir anlamı ifade etmediğini belirtmektedir. Emir kipinin günümüzde pek çok işlevi bulunmaktadır. Bu işlevler arasında emir, istek, temenni, kabul etme, tembih, tahmin, önemsememe-umursamama, azarlama-çıkışma-paylama, saygı-incelik-rica, teselli, tavsiye, meydan okuma, açıklama, dikkati çekme, alay-küçümseme-yerme, dua-yakarış, beddua, yüreklendirme-özendirme, ümit verme, uyarı, hatırlatma, yalvarma, tehdit, ihtar, çağrı, kendi kendine telkin, yasaklama, nasihat öğüt verme, yemin etme-ahdetme, yönlendirme, sitem, gereklilik, şart anlamları sayılabilir. Muhataba yönelik teklif, öneri ve istekler muhatabın olumsuz yüzünü tehdit edici eylemlerdir (Brown ve Levinson, 1987, s. 65-67). Dinleyicinin üzerinde gerçekleştirmesi ya da gerçekleştirmemesi konusunda baskı yapmaktadır.

Allame: *“Kaçma, bu senin kavgan gerekirse aç kal / Gözün belanın üstüneyken etrafını çakallar sarar”*

Ceza: *“Bilmiyorsan sus, yaralara tuz bas / Karalara ayak ile herkese kumpas kur bak / Uzaktan head shot, zaten”*

Güneş: *“Yine dene, inadına dene / Oldum unutturum diye, gidemedim eve / Benimle misin bebek, takıl peşime / Bundan sonra bi' sana bakarım, bi' de işime / Boş konuşmam hiç, dinle istersen”*

Sagopa: *“Giy, ateşten gömlekleri, bir bir yansın üzerin ve dahi / Kır, topraktan çömlükleri zaten tedirgin hâlim (ve dahi)”*

Sansar Salvo'nun "Dum taka dum bunu bir daha duy / Hasetle yürümek en kötü huy / Kendine el uzat kendini duy / Duy bunu duy kendini bul".

Sokrat St: "Ayağa kalk savaş olmayana oldurup gel / Kapüşonu çek ve gidip korkunu yen / S.ktir et toplumu unut şimdilik doktoru gel"

Şanışer: "Abi yapma / Atma şu izmaritini denize"

Zen- G: "Nasıl geçer bi' danışalım bilene / Olan oldu artık sakın af dileme"

Gazapizm: "Bana dışlerini gıcırdatma / Bir temkinsiz yoldayız hep / Bir şarkı mı mırıldansak? / Bir yokluk ki azımsanmaz / Geçmez yalnızlık sarılsak da / Yarınlar var, yürünür belki hiç dağılmazsak"

Killa Hakan: "Ve de bu gidişi bi' durdursak mı ne? / Ya da git arabanı vurdur sen yine"

Kolera: "Ben gerçeğim, onlar hayal / İşte sana ispatlarım / Bi' sevsen beni / Gönlündeki derdi siler atarım"

Patron: "Sensiz bi' önemi yok / Gel ki bi' hayatım olsun / Öldürme beni n'olur"

Ragga Oktay: "Derdime, keder etkin derdime / Bir inat sebep oldu gitmene / Bir düşün yazık değil mi bize? / Yıkılan hayallere, beni itme kal"

Şehinşah: "Yenilmez olarak doğardık o zaman eninde sonunda seninle / En işlek sokağım ol konayım odalarına koy okşayıp o kalbine / Âşık olurum kafesime kovamı koy kâfi"

5.1.2 Güvensizlik

Dinleyiciye karşı olumsuz duyguların yer aldığı 9 veri saptanmıştır.

Ados: "Görmek zor bakmak kolay / İçimdeki hisleri etmem kobay"

Blok 3: "Ben bizi farklı sanmıştım / Yalan yok, harbi kanmıştım / Sen bana nası' baktın bilmiyorum / Ama ben sana farklı bakmıştım" "Bu şarkıyı herkes dinleyebilir / Ama sadece sen anlayabilirsin / Artık kimseye güvenim kalmadı / Kendinle gurur duyabilirsin"

Joker: "Yazmak hiç bu kadar zor olmamıştı bugüne dek / Kusura bakma artık inanmıyorum ben de hayal gücüme pek"

Norm Ender: "Bak, biri kollarımda uyuyup gitmem diyordu gitti / Biri can verip de ölsem bitmez diyordu bitti / Yüreğim ses etmez inanır, sözler şerefsiz oldu / Bu yolun sonu yok ne olur söz verme sen de aşkım."

Serhat Durmuş: "Gözümdeki ateş kalbimi yakınca / Sandım ki aşkımız ömür boyunca / Yalan / Ayrılık yok artık / Öyle söylemiştin"

5.1.3 Hayranlık ve İltifat

Hayranlık ve iltifat ile ilgili 26 veriye ulaşılmıştır.

Eypio "Zalim dünyama olmuş herkes âlim / Hayat sana ağır geldi, kalmadı mecalin / Kalbimizde varsın bizim her zaman her daim / Şampiyondur küçük dev Süleyman oğlu"

Naim” sözleriyle millî halterci Naim Süleymanoğlu’na hayranlığını dile getirir. Küçük bir deve benzettiği Naim Süleymanoğlu’nun şampiyonluğuna vurgu yapar ve aynı zamanda onun hayat karşısında yorgunluğunu da dile getirir.

Anıl Pıyancı: “*Belki bütün hayatımı sana sarfetmeliyim / Senden vazgeçemem hiç bi' zaman affet bebeğim*”, Blok 3 “*Bebeğim konuş benimle (grr) / Bu kadar mı um'runda değilim? / Ah, baby, ah (baby) / Her şeyi mahvettin (ey) / Bu kadar kolay olmamalı / Neyse ben de senden vazgeçtim / bulur bi' şekilde yolları (ya) / Gitmek için yarattın sorunları / Ama yavrum yalan söylemi'ce'm (grr)*”

Ayben: “*Yüksek debi akıyor kendinden emin / Bu yüzden kendinden geçti o demin / Sahnede yıkılmaz adamın dibi / Michael Jackson gibi*”.

Eypio: “*Öyle güle güle gel / Öyle seve seve gel / Seni gördüğüm gün ben buldum belamı / Hadi içe içe gel / İnadına yine gel / Bir gülsen ölüme ben vercem selamı*”

Murda: “*Dudakların iksir / O nasî' mimikler / Sen bi' fidan olsan her yere seni diksem /Serpil filizlen, eh*”

Summer Cem: “*Kuramadık sen'le kontak / Savaşırım senin için / Ong-Bak karikatür gibi, sanki Lombok / Sensiz hayat her gün bana Montag*” Şarkı sözlerini oluştururken Almanca sözcüklere de başvurur. Almancada 'Montag' Türkçede 'pazartesi' anlamına gelmektedir. Haftanın ilk iş günü olan pazartesinin genellikle en sevilmeyen gün olduğu bilinir. Rapçi, aynı zamanda imtiyaz hakkı Bahadır Baruter'e ait olan 'Lombok' isimli mizah dergisine de gönderme yapmaktadır.

5.1.4 İsim Takma

İsim takma ile ilgili 2 veri tespit edilmiştir.

Kayra: “*Gidin lan, beni yalnız bırakın, Def olun! Def olun! / Merhaba Mülayim abi / N'aber Amorti Kazım?*”

Killa Hakan: “*Kültürüm mahalle, her türlü var nane / Yok bizde bahane, çalıştık zaman ne? / Değişmez kural hep saygıdır / Öğrencen yavrukurt ha gayret.*”

5.1.5 Nefret ve Öfke

Konuşmacının dinleyiciye ait duygularından olan nefret ve öfke ile ilgili 14 veriye ulaşılmıştır.

Rota: “*Zaten bıkmıştım senden / Çıkarılıktan, gına getirmenden / Fondöteninden, rimelinden / Sahte s.kik suratına takılan parayım ben.*”

Massaka: “*Yıllar önce ayaklarım beton giydim (no) / Bugün varsın yarın yoksun / Küçük kız çocuklarının peşinden koşan / Motherfucker pedofilisin / Kafana cap, bedene colt.*”

Ayben: “*Bakın jüriye; müzik kimlere emanet? / Rap'i bekliyo'sun ama o getiriyö' kamet.*” Öfkesini jüriye yansıtan Ayben, müzikten anlamayan jürinin rap değil kamet getirdiğini

söylemektedir. Kamet getirmek ezana benzer bir çağrıdır. Rap müzik bekleyenlerin rap ile alakası olmayan bir müzikle karşı karşıya kaldıklarını belirtir.

Güneş: “Sorunumuz yok değil, bu kez ezberledik / Geri döner adımları, ediyorum sanma sakın pes / Koşarım, durmam; kalsa bile tek içimdeki ses / Karşı çıktım bak dünyaya, edemedi bile pes / Bununlayım, dönüyorum geri çekiyorum rest size.”

Şanışer: “Abi yapma / Atma şu izmaritini denize / Geri alamazsın / Gün gelir o pisliğini attığın denize hasret kalırsın, bakamazsın / Kurak Afrika görüntüleri uzak değil / Çocuğun büyüdüğü yer sulak değil / Çünkü yok ettik gölleri, nehirleri, ırmakları, hepsini.”

5.1.6 Tavsiye

Eylemin gerçekleşmesi için dinleyici üzerinde baskı yaratan tavsiye ile ilgili 30 veriye rastlanmıştır

Ben Fero: “Im şeker gibi şokolade marmelat (yum) / Bi' lokmadan bozmaz seni hadi al ye bak.”

Eypio: “Yağmurum düzüm, ıslanır gözüm, gerçekler sert bir de her yanım hüznün / Varsa bir yanlışım gurbete sürün, bülbülüm kayıp ben dikende gülüm”

Lvbel C5: “Beni hatırlamak istiyorsan yıldızlara bak / Sözün hep tuzak düşmemeliyim”

Sokrat St: “Dik dur bugün eve geç gel / Sana dayatılan hiçbir b.ku seçme / Ailenden sevgilinden dostlarından geç ama kendinden vazgeçme”

Yener Çevik: “Kesmeli iki bakış yan yan süzerek / Ölmezsin, öğrenirsin bi'çok şeyi düşerek / İyiler kötüye, çirkinler güzele denk / Boş ver sen selfie yap, kameracı çek çek”

5.1.7 Tehdit ve Uyarı

Dinleyici üzerinde eylemi gerçekleştirmesi ya da gerçekleştirmemesi üzere baskı yaratan tehdit ve uyarı ile ilgili 14 veri tespit edilmiştir.

Ceg: “Ah! Donuna s.çar, yemin ederim yoluma çıkan / Geri dönünce mikrofonuma kimse yerine oturam'ıcak / Özgürlüğümü yarattım, kimse bu b.ka dokunam'ıcak / Ve bu ülkede yapılamaz dediğiniz her b.ku yapıcım.”

Khontkar şarkısında Türkiye'de Trap müziğin temellerini atan ve zengin müzisyen kadrosuyla Türkiye'deki hiphop akımına yön veren müzik topluluğu ve plak şirketi olan RedKeyGang'a seslenir ve onları ortadan kaybolmaları konusunda uyarır: “RedKeyGang sisleri yaralım / Sessizce kaybolun bakalım / Sen haddini aşalı (puşt) oldu / Çok az kaldı açıcaz kaşını / Kaşının bitmezse dağıtıcam kafanı.” Ortadan kaybolmadıkları takdirde kaşlarını yarıp kafalarını dağıtacaklarını söyler.

Killa Hakan: “Bilmediğin işlere karışma bak, yakarım / İlk önce ben bi' ortama bakarım / Silah pa-pa-pa patlar, yakarım / Çift silahla ta-ta-ta tararım”

Massaka: “B.k atma bana bak kırarım kafanı / Katliam anında bana gider yapma / Tekmill, Massaka harbi damardan / (Pow pa) patlar kafan”

Sagopa: “Yarası ağır, dilimin bulamıyorum kapatacak bant / Üzerime gelin bakın, dinamit bağlı gövdeme / Yaklaşanı uçururum, uçurtma misali pimdendir iplerle / Fesatlar, kapıma vardılar, ellerinde güllerle.”

Gazapizm: “Senin yandığın daha fazla yanan insanları duymuyorsan eğer / Nasıl olcaz arkadaş / Böyle avuç kadar üstümüzde borcu kalır / Ve iyimser bir gül açar parklar”

Ayben: “Düşmanlıkların adı batsın / Buna dayanamayanlar kalsın / Herkes verdiği sözü tutsun / Tutamayan varsa yana kaysın”

Vio: “Bi’ sözüümüz var / Uymamamız normal bütün literatüre / Yorulma / Sakın ola daha gidecek çok yolumuz var”

5.2 Dinleyicinin Olumlu Yüzünü Tehdit Eden Eylemler

Brown ve Levinson'un kuramında, ikincil düzeyde önem verilen yüz tehdidi, dinleyicinin olumlu yüzüne yönelik olumsuz eylemlerle karakterize edilir. Bu eylemler, temelde dinleyicinin isteklerinin ve duygularının göz ardı edilmesini içerir. Konuşur, dinleyicinin duygularına ve görüşlerine saygı duymadan, açık veya örtülü bir şekilde anlaşmazlık sergiler. Bu tavır, dinleyicinin kişisel alanını ihlal eden ve onun özerkliğini zedeleyen davranışları kapsar. Konuşurun umursamaz tutumu, bazen ortak katılımcıların bulunduğu ortamlarda daha da belirginleşerek dinleyicide korku, utanç ve endişe gibi yoğun duygusal tepkilere yol açar.

Brown ve Levinson (1987, s. 66, 67), dinleyicinin olumlu yüzünü tehdit eden eylemleri şu şekilde kategorize eder:

- Dinleyicinin istek ve arzularını tamamen görmezden gelme,
- Dinleyicinin duygularını ve düşüncelerini önemsememe,
- Açık veya örtülü bir şekilde dinleyiciyle anlaşmazlık içinde olma,
- Dinleyicinin kişisel alanına izinsiz müdahale etme ve
- İşbirliğinden kaçınma ve reddedici bir tutum sergileme.

Bu eylemler, temel olarak dinleyicinin sosyal itibarını ve özgüvenini hedef alarak onun toplumsal kabul görme arzusunu zedelemeyi amaçlar.

5.2.1 Uygunsuz Hitap Sözlerinin Kullanımı

Konuşmacı etkileşim içinde olduğu kişilerin duygularını umursamadan her zaman ve her yerde kullanılmaması gereken sözcükleri sarf ederek dinleyicinin duygularını incitebilir. Bu bölümde küfür, argo ve hakaret gibi kullanımlardan oluşan 75 veri tespit edilmiştir.

Ceg: “Tequila'mla limon yapıyo' beni bi anda pilot / Bu gece, bu gece var libidom, manita sanki Anna Nicole.”, Keişan “Cebimizde taşıyoruz parayı / Görüyorsun yanımda motor gibi manitayı.”

Keişan: “Oltamı saldım ben denize / Yedi bak sazanlar yemi / Aman ha parana dikkat et.”

Keişan: “Kafam hep en güzeli, uçuyom gökyüzüne / Karılar her yerde, para hep var bende.”

Fuat: “Tek atışla poligon yanar, gel kaşar varlığın kasar / Patlar kasa her kafaya pala, beşe yapar dördüne çarpar.”

Joker: “Elimde mikro var lan sapan değil / Git etimden uzak tut kuduz dişlerini çakal p.ç.” sözleriyle karşısındakini kuduz bir çakala benzetmiştir.

Keişan: “Yorulдум koşmaktan / Ama sürtüklerin dilinde boş laflar (digga boş laflar) / Birçoğunu tanıdım / Para için atabilir 10 takla (digga 10 takla) / Nasıl olur bilirim”

Zen-G: “Kafanı vur duvara / S.rtükler gece arar.”

Saian: “Birisı söylesin bana / Hangi ibn.nin oyununa geldik?”

Şehinşah: “İrdeliyecek ipn.cikler, peşimde yine (yine, yine) / Gelin değil dert! Milyon tane sorunla boğuşmam bile.”

Ceg: “Körse, beyni yoksa nasıl göstereyim ki? / İstemiyorum gözde olmak am.na k.yim sözde fame'in / İçimi döksem iyi de yazmıyo'm bi söz epeydir hakkında.”

Ceza: “Birikiminiz ile bir bardak bile dolmaz, öğrenebildin mi velet? / Rap harekettir ve de politiktir / Bunu hazmedemiyor isen ha s.ktir.”

Keişan: “Son sürat arabam [?] çakması / Onu s.ktir et de s.rtükler nasıl? / Bakıyom fıstığa dikiz aynası ayarlı şekilde / İki dakikalık eğlencemin içine s.çamazsınız / Keyifler yerinde, Kei de benimle / S.ktir len evine, görücez seni de / Ama bugün bize s.kini kaldır.”

5.2.2 Eleştiri

Dinleyiciye karşı eleştirilerin yer aldığı 6 veri tespit edilmiştir. Şarkı sözleri içerisinde özellikle Şanışer ve Norm Ender'in adı verilen şarkılarında eleştiri yoğunludur.

Ayben: “Bir şarkıda fenomen ol! / Bir gecede bir fenomen ol! / Yetenek gerekmiyor, fenomen ol! / Üretmek şart değil, fenomen ol.”

Ceg: “Şaka yaparken bile ciddiym ben, değişim iyidir, gerici değilim / Bu rapçiler gelenekçiler, s.kimde değil ben yenilikçiyim.”

Norm Ender: “Kafası testis gibi sirk maymunları istiyorsa 'Orman Kanunları' / O zaman güçlü zayıfı ezecek, size yok sosis salam, şırdan şırdan.” Bu sözlerle Norm Ender “kafası testis gibi sirk maymunları” diyerek kel olan Ben Fero'ya gönderme yapar, aynı zamanda Ezhel'in de “kafam t.şak gibi” sözlerine de gönderme yapar. “Orman Kanunları” Ben Fero'nun albümlerinden birinin adıdır. Norm Ender, “Size yok sosis salam” sözleriyle de Ezhel'in “Şehrimin Tadı” şarkısındaki “Sosis ve salam / Yerim kafam düşer tekrar tekrar ot ister canım” dizelerine de gönderme yaparak Ezhel'i eleştirir.

Şanışer: “Cengiz Han zamanı akan nehirde / Elini yıkamanın bedeli ölümdü / Göç edip çürüdük / Çöp kusarak üç denize s.çan bi hâle büründük.”

5.2.3 İrkçılık

Toplumsal olarak hassas bir konu olan ırkçılık, yüz tehdit edici bir eylemin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu bölümde ırkçılıkla ilgili 4 veri tespit edilmiştir.

Ben Fero: “*Yeah, tamam geldi yazdım anbean / Bizi zenci diye çalınmadılar radyolarda lan (çal ulan!) / Ben susmam devam (go), herkes kan revan (kan) / Piller bitmedi birden (yok yok) / Trenime bin nigga korkma demirden / Biladerim için (biladerim) / Zencilerim için (zencilerim için).*” Zenci ve nigga sözcüklerini kullanan Ben Fero, birine başka bir isimle seslenmeyi ifade ettiğinden rapçinin bir tür olumlu kabalık kullandığını göstermektedir. Zenci, nigger veya nigga olarak bilinen “zenciler” sözcüğü ve bu sözcüğün türevlerinin tümü, Latince siyah anlamına gelen “Niger” olup Amerikalı Siyah veya Afrika kökenli Amerikalıları ifade etmek için kullanılır. Şarkının bu bölümünde Ben Fero, zenciler diye seslendiği kişilerin şarkılarının radyoda çalınmaması karşısında onların yanında olduğunu söylemektedir.

Norm Ender: “*Ama beni Hitler gibi kariyerimle tehdit eder Pozitiften Elif Cemal / Ben boyun eğmem, soyunu disslerim, çıldırtırım etnik faşistleri.*” Pozitiften Elif Cemal dediği kişi Pozitif Live isimli organizasyon şirketinin sahibidir. Elif Cemal, Norm Ender’i kariyerini bitirmekle tehdit etmiş ve bunun üzerine Norm Ender rap argosunda sıkça kullanılan “*disslemek*” eylemini kullanır. Etnik faşistler derken de Ezhel’in terör örgütü flamalarına kalp emojisi koymasına da gönderme yapar.

5.2.4 Küçümseme

Konuşmacının, dinleyicinin duygusal kimliğini göz ardı ettiği bu bölümde 12 veri tespit edilmiştir.

Anıl Pıyancı: “*Yaşarım hayatımı yazarak Rap / Bebeler kırılğan porselen misali Paşabahçe / Kırılıp bükülür hayat dediğin şey*” Bebeler diye seslenen grup hem küçümsemektedir hem de Paşabahçe gibi kırılğan bir porselene benzetilmektedir.

Contra “*sen*” dilini kullanarak muhataplarını küçümsemektedir: “*İşim sanat sen anlamazsın / Basit bi’ ironiyi bile anlayamıyo’ çünkü o aydın geçinen aklın / yok bi’ farkın.*”

Dr. Fuchs: “*Dağların hakkında konuşsan dağlar seni tınlamaz / Biz bu bağların sizce düşük kalem şairleri / Sizin fark etmediğiniz gizli işaretler kafirlerin.*”

Joker: “*Sokaklar, barlar, akşamlar, kafalar yükselir alçalmaz / Çok alternatif parçam var ama radyolar rap falan çalmaz / Bahsedemem koca kalçandan, düşerim ama o kadar alçalmam / Star çok bizde maşallah, Demetler, Handeler, Avşarlar.*”

5.2.5 Övünme

Kendini yücelterek kendinden abartılı şekilde anlatan konuşmacı, dinleyicinin duygusal kimliğini göz ardı eder. Şarkılar incelendiğinde 20 veri tespit edilmiştir.

Ben Fero: “*Okuldaki hocalarım etti illallah / Şimdi gurur duyuyo’lar alayına yallah / İkinci bi’ Fero zor hadi inşallah / Mahalleyi temsil edeceğim evelallah.*”

Fuat: “Bekleyin hasat zamanı geri geleceğim evime / Vakit yakın elime, nakit ya da kına yakın / Zafere koşan Fuat'a ve bana dayanamaz kulak / Ötesi yok, haricimiz kurak.”

Lil Zey: “Nasılmış bi starla olmak? (nasılmış) / O bana gönüllü tutsak (yanık o)”

Osmanlı tarihinin zevk, eğlence, barış, yenileşme döneminin başlangıcı olarak bilinen Lale Devri'nden yola çıkan Server Uraz, karşısındaki rapçinin döneminin artık bittiğini, kendisini herkesten üstün tuttuğunu belirtir. Saygınlığın rastlantısal olarak kazanılamayacağını söyler ve son olarak da “Çare Sarıgül” sloganına atıfta bulunarak çarenin kendisi olduğunu belirtir. “Kral buysa alem benim / Çöküştesin çünkü bitti lale devrin / Küfredip satıp kâr edelim / Kötü değilim ama şeytanla aynı mahalledenim / Mikrofona damlıyo'ken kan ve terim / Saygınlık kazanılmaz şans eseri / Şekillenir hecelerle şaheserim / Sarıgül değil çare benim!”

5.2.6 Seslenme

Brown ve Levinson (1987, s. 107), konuşucunun iletişimde grup içi seslenme yapılarını, dil, lehçe / ağız, jargon, argo, eksilti ve kısaltma kullanarak muhatabına olumlu nezakette bulunabileceğini belirtmiştir. Şarkı sözleri incelendiğinde toplam 21 veriden oluşan olumlu ve olumsuz seslenme tespit edilmiştir.

Kubilay Karça: “Seni kırmışlar yârim / Ağlamazdın hep gülerdin”

Rota: “Bebeğim, kendine inandırmayı başaran / Tek kadın olmana ithafen”

Murda “Ey, gülüm, inan bana, ben asla pes etmem / Şişe Ciroc, kafa pilot, bura karanlık like Batman”

Norm Ender: “Keloş babana koş / Trap böyle yapana hoş / La bebe koş, la bebe coş / Siz Windows, ben Macintosh.”

5.2.7 Sitem

Doğrudan ya da dolaylı olarak dinleyicinin sahip olduğu bazı özelliklerin olumsuz değerlendirildiği durumlardır. Şarkılar incelendiğinde 2 veriye rastlanmıştır.

Rap şarkıcısı Ben Fero, radyo programlarını eleştiren bir şarkısında, kendi müziğinin yeterince çalınmadığını vurgularken popüler pop şarkıcısı Demet Akalın'ın şarkılarının sıkça çalındığına dikkat çeker. Şarkısında şu sözleri kullanır: “Arabaya bindim, yürü bakalım Radyomuzda yine Demet Akalın Bi' kez olsun bizi çalmadın adamım.” Bu sözlerle Ben Fero, radyo programcılarının müzik seçimlerini eleştirmekte ve kendi müziğine daha fazla yer verilmesi gerektiğini ima etmektedir. Şarkıcı, popüler mainstream müzik ile kendi temsil ettiği rap müzik arasındaki medya ilgisi farkını vurgulamaktadır.

Hayki'nin “Derdimi diyecek dili bulamam da oturup yazarım Rap / Bilip de susarım, bu yüzden uzadı belki de sakalım hep / Kimseden almadım akılı, kimse de vermedi ki bana tutalım el.” dizeleri, derin bir sitem ve yalnızlık duygusunu resmi bir üslupla dile getirmektedir. Rap müziğini bir ifade biçimi olarak kullanırken, çevresindeki insanların kendisine destek olmaması ve rehberlik etmemesi nedeniyle eleştiride bulunmaktadır.

Ona el uzatmayan ve akıl vermeyen insanlara yönelik hayal kırıklığı, Hayki'nin zorluklarla tek başına mücadele etmek zorunda kaldığını ortaya koymaktadır. Rap müziği, Hayki için bir içsel rahatlama ve derinlerini anlatma yolu olarak görülmektedir. Derdini başkalarına doğrudan anlatamadığını belirten şarkıcı, bu nedenle yazma eylemine yöneldiğini ifade etmektedir. “*Kimseden almadım akılı, kimse de vermedi ki bana tutalım el*” dizeleri, şarkıcının beklediği yardımı ve rehberliği çevresinden göremediğini, bu sebeple kendi yolunu çizmek zorunda kaldığını anlatmaktadır.

5.2.8 Suçlama

İncelenen şarkılarda, karşı tarafa ithamda bulunma ve töhmet altında bırakma olarak ifade edilen suçlamaya ilişkin 5 veri tespit edilmiştir.

Ados: “*Tek başına tutunduğum hayatımı sizinle yok edemem / Benden çaldıklarınızı görmezden gelip tekrar edemem / Ruhlarınız yanımda yok umrumda değilsiniz hiç bedenem.*” dizelerinde Ados benden çaldıklarınızı ifadesi ile karşı tarafı hırsızlıkla suçlamaktadır.

Sonuç

Çalışmanın derlemine oluşturan 51 Türk rap şarkıcısının 102 şarkı sözü incelenmiş ve şarkı sözlerindeki yüz tehdit eden durumlar belirlenmiştir. Yüz tehdit eden durumlar, dinleyicinin olumlu ya da olumsuz algısına zarar veren ifade ve söylemleri içermektedir. Şarkı sözleri, doğrudan bir diyalogdan çok monolog şeklinde olduğundan, yüz tehdit eden durumlar şarkıcının mesajını net bir biçimde ortaya koymakta ve dinleyiciye yönelik bir tavır sergilemektedir. Bu bağlamda, araştırma sonucunda 15 yüz tehdit eden durum tespit edilmiştir. Her bir durum, örnek şarkı sözleriyle desteklenmiş ve şarkıcıların bu ifadeleri kullanma sıklığı tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 3: Şarkıcılara göre yüz tehdit eden durumlar ve kullanım sıklıkları

Yüz Tehdit Eden Durumlar	Uygunsuz Hitap Sözleri	Eleştirir	Emir ve İstek	Güvensizlik	Hayranlık ve İltifat	İrkçilik	İsim Takma	Küçümseme	Nefret ve Öfke	Övünme	Seslenme	Sitem	Suçlama	Tavsiye	Tehdit ve Uyarı
Ados				1					1				1	1	
Allame			2											2	
Anıl Piyancı	4			2				2					1	3	
Ayben	2	2								1				2	2
Ben Fero	2					2				1		1		1	
Blok3				2	3										
Burak King			1	1											
Cakal			1								1				
Ceg	4	1		2						2	1				1
Ceza	1		3											2	
Contra	2		1					1			1				

Dr. Fuchs	1						1								
Eypio			1		3									2	
Ezhel			4	1	2		1							1	
Fuat	1									3					
Gazapizm			3											3	1
Güneş	1		3		1			3	2	1				1	
Hayki	2		1					1			1				
Joker	2			1			2							1	
Kubilay Karça			2								1				
Kayra	1		1				1								
Keişan	13										1				
Khontkar	2														1
Killa Hakan	1		8				1								2
Kolera			5												
Lil Zey	1		2						3				1	1	
Lvbel C5			1		1									1	
Massaka	8		6					1		2				2	2
Motive													1		
Murda	1		3		2						1				
Norm Ender	2	2		1		1				2					
Ozbi					2										
Patron			3		2						1				
Ragga Oktay	3													1	
Rota	1		2		1			2		2					
Sagopa			2						1					1	1
Saian	5		1		1					1					2
Sansar Salvo	1		2						1					2	
Sefo			1		1								1		
Serhat Durmuş				1	1										
Server Uraz	3						2		1	2			2		
Sokrat St	2		2	1									3		
Summer Cem					1						1		1		
Şanişer		1	1					1							
Şehinşah			2	2			1			1			1		
Tankurt Manas			3	2	1	1	1		5						
Tepki													1		
Uzi			3								2				1
Vio			1					1							1
Yener Çevik			2	1			1						1		
Zen-G			1	1											
Toplam	75	6	74	9	26	4	2	12	14	20	21	2	5	30	14

Tabloya göre ilk dikkat çeken bulgu, rap şarkı sözlerinde emir ve istek (74) ile uygunsuz hitap sözleri (75) kullanımının en yüksek frekansa sahip olmasıdır. Dinleyicinin eylemi

yapması ya da yapmaması adına baskı yaratarak dinleyicinin hareket alanı kısıtlanmaktadır. Hareket alanını kısıtlayarak başka eylemler yapılmaya zorlanan bir dinleyici söz konusudur. Emir cümlelerinin ve tavsiye nitelikli ifadelerin sık kullanılması, dinleyiciye bir işi yapması ya da yapmaması konusunda baskı uygulamak şeklinde algılanmaktadır. Dolaylı anlatım arttıkça nezaket düzeyi de yükselir. Dolayısıyla, emir cümlelerinin yoğun olarak kullanıldığı rap şarkılarında nezaket seviyesi genellikle düşüktür. İncelenen şarkılarda da bu durum gözlemlenmektedir.

Tavsiye (30) ile hayranlık ve iltifat (26) ifadelerinin sıkça kullanılması, rap müziğın mahalle kültüründen beslenmesinin bir sonucudur. Tavsiyeyi en çok kullanan şarkıcılardan biri olan Gazapizm, “Kazanmak kirlidir kaybedelim insan kalırız.” sözleriyle öğüt verir. Şarkıcı, kazanmaya odaklanan kişinin zaman zaman insanî değerlerini yitirebileceğini, bu nedenle kaybetmenin insanî değerleri koruyabilmenin bir yolu olabileceğini ifade eder. Blok3 ve Eypio gibi şarkıcılar, basit övgülerden ziyade daha karmaşık metaforlar ve kültürel göndermelerle zenginleştirilmiş bir anlatım biçimi kullanır. Örneğın:

Michael Jackson benzetmesi ile kültürel harmanlama,
 “Ölüme selam vermek” gibi aşırı duygusal ifadeler,
 Murda'nın dudakları “ıksır”e benzeten metaforu,
 Çok dilli ifadelerin kullanımı,
 “Bela” metaforu üzerinden aşkın yıkıcı gücünün anlatılması.

Rap müzikteki övünme (20) ifadelerinin yaygın kullanımı birkaç temel nedene bağlanabilir. Rap müziğın sokak kültüründen gelen yapısı, şarkıcıların kendilerini ispatlama ve sosyal statü kazanma ihtiyacını yansıtmaktadır. Server Uraz'ın kendini “kral” olarak tanımlaması buna örnektir. İstek ifadeleri ise rap'in diyalog temelli yapısından kaynaklanır. Gazapizm'in “Bir şarkı mı mırıldansak?” gibi sözleri, dinleyiciyle doğrudan iletişim kurma çabasını gösterir. Bu kullanım, rap'in rekabetçi doğasıyla da ilişkilidir. Koleranın “Ben gerçeğim, onlar hayal” sözleri, şarkıcının kendi gerçekliğini ve deneyimlerini aktarma isteğini yansıtır. Bu ifade biçimleri rap müziğının kimlik inşası, güç ilişkileri ve rekabetçi yapısının doğal bir sonucudur.

İrkçılık (2) ve nefret (3) gibi olumsuz duygu ifadelerinin görece düşük seviyede olması, Türk rap müziğının bu tür söylemlerden uzak durma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Şarkıcılar özelinde bakıldığında, Massaka, Killa Hakan, Tankurt Manas ve Server Uraz gibi isimlerin çeşitli yüz tehdit eden durumları daha sık kullandıkları görülmektedir. Bu şarkıcıların daha sert ve doğrudan bir söylem tarzını benimsedikleri tespit edilmiştir. Öte yandan, Tepki, Ozbi, Motive gibi şarkıcıların daha az yüz tehdit eden ifadeler kullanmaları, farklı rap tarzlarının varlığına işaret etmektedir.

Seslenme sözcükleri, tespit edilen bir diğer önemli unsurdur. Seslenmelerin bir kısmı argo sözcükler kullanılarak yapılmış ve bu da dinleyicinin olumlu yüzünü tehdit eden unsur olarak ortaya çıkmıştır. “Aga, manita, karı” gibi kaba seslenme sözcüklerinin yanında

“yârim, gülüm, bebeğim” gibi iltifat niteliğinde seslenme sözcükleri de tespit edilmiştir.

Şarkıların dinlenme sayıları göz önünde bulundurulduğunda Ezhel, Güneş, Murda, Sefo, Serhat Durmuş ve Uzi'nin oldukça popüler şarkılar ortaya koydukları görülmektedir. Tüm şarkılar incelendiğinde Türkçe sözcüklerin yanında yabancı sözcüklerin ve aynı zamanda şarkıcılar tarafından türetilen bazı sözcüklerin de kullanıldığı görülmektedir. Şarkılarda herhangi bir cevap alınamasa da konuşmacı karşısında bir dinleyen olduğunu varsayarak sözleri oluşturduğundan dinleyicinin yüz korunumu rap şarkılarında ön plandadır.

Araştırma Türk rap şarkılarında kullanılan dilin oldukça çeşitli ve katmanlı olduğunu göstermektedir. Eleştiri ve argo gibi sert ifadelerin yanı sıra, hayranlık ve istek gibi daha yumuşak söylemlerin de var olması, bu müzik türünün bir bakıma çeşitli bir anlatım diline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkçe rap şarkı sözlerini Nezaket Kuramı çerçevesinde incelendiği bu çalışmada yüz tehdit eden eylemler tespit edilmiş ve şarkılarda bu eylemlerin kullanım sıklığı belirlenmiştir. Emir cümleleri, istek ve tavsiye niteliğindeki cümleler, hakaret anlamı barındıran sözcükler, iltifatların yoğun kullanıldığı şarkı sözleri toplumun da gerçekliğini yansıtmaktadır. Bu durumda toplumun bir kesimini etkisi altına alabilen rap şarkıları üzerine daha çok edimbilimsel çalışma yapılması önem arz etmektedir.

Kaynaklar | References

- Alan, S. (2021). *Doğu sahası tarihî Türk yazı dillerinde nezaket ve saygı bildiren söz varlığı [Yayımlanmamış doktora tezi]*. Kocaeli Üniversitesi.
- Aktüze, İ. (2010). *Müziği Anlamak: Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*. Pan Yayıncılık.
- Aydemir, A. (2014). Divanü Lûgati't-Türk'e göre insanlar arasındaki ilişkilerde nezaket. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(3), 14-36.
- Bargiela-Chiappini, F. (2003). "Face and politeness: New (insights) for old (concepts)." *Journal of Pragmatics*. 35(10-11), 1453-1469. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(02\)00173-X](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(02)00173-X)
- Broom, D. (2022). Global Music Sales hit a new record in 2021 thanks to the rapid growth of streaming. *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/agenda/2022/04/music-sales-record-streaming-surge>
- Brown, P. ve Levinson, S. C. (1987), *Politeness: Some Universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Dereli, S. (2008). Sözlü iletişimde nezaket stratejileri, *Türkbilgi*, Sayı 15, 24-52.
- Dilben, F. (2016). *Varoşların sözü: Arabesk-Rap" Arabesk bağlamla rap müzik [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Hacettepe Üniversitesi.
- Doğru, F. (2014). Türkçe buyrum tümcelerinde kibarlık / kabalık, VI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri. Uludağ Üniversitesi 4-7 Aralık 2013. (Ed.: Hatice Şahin ve İbrahim Karahancı), 651-669, C. I, BURSA.
- Elflein, D. (1998). From Krauts with Attitudes to Turks with attitudes: Some aspects of hip-hop history in Germany. *Popular Music*, 17(3), 255-265.
- Erdal, B. ve OK, Ü. (2012). Müzik tercihinde inanç biçimlerinin rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (3), 59-74.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim ritüelleri: Yüz yüze davranış üzerine denemeler*. Heretik Yayınları.
- Hirik, S. (2022). Soru tümceleri üzerinden nezaket stratejisi kurma. *Karadeniz Araştırmaları*, 19(76), 1143-1178. <https://doi.org/10.56694/karadearas.1220640>
- Hirik, S. (2023). Türkçede nezaket ve yüz tehdit eden eylemler. *Akademik Dil Ve Edebiyat Dergisi*, 7(1), 600-627. <https://doi.org/10.34083/akaded.1252118>
- Işık, U. (2022). *Eski Uygur Türkçesinde nezaket ifadeleri. [Yayımlanmamış doktora tezi]*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

- İbrahim, A. H. (2020). A socio-linguistic analysis of impoliteness in political tweets. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, Volume 11, Issue 1, 64-79.
- İmamova, H. (2020). Türkiye Türkçesinde onay anlatan cümlelerde nezaket ifadesi. *Dil Araştırmaları*, C. 14, S. 27, 101-110.
- Jöntürk. (2003). *Bir gençlik çığı hiphop kültürü*. Akyüz Yayın Grubu.
- Kansu-Yetkiner, N. (2006). Blood, shame and fear: Self-Presentation strategies of Turkish women's talk about their health and sexuality. [*Yayımlanmamış doktora tezi*]. Groningen Üniversitesi.
- Kansu-Yetkiner, N. (2008). İncelik kuramı ve yüz olgusu bağlamında çeviri çalışmalarında işlevsel-edimbilimsel eleştiri yöntemi uygulaması. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, C. 19, 31-50.
- Karaoğlu, S., (2022). Memduh Şevket Esendal'ın Haşmet Gülkokan hikâyesinde nezaket stratejileri. *Folklor Akademi Dergisi*. 5(2), 377-416.
<https://doi.org/10.55666/folklor.1129249>
- Kaya, A. (2008). Rap pegagojisi aracılığıyla eleştirel bir eğitim yönetimi: Alman-Türk hip-hop gençliği. (Der. A. Kaya, G. Vural, A. Aydın), *Değerler Eğitimi: Eğitimde Farklılık ve Katılım Hakkı* içinde (s. 201-222). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. https://eu.bilgi.edu.tr/media/files/DEGERLER_150616.pdf
- Keser, B. M. (2018). Nezaket, nezaket teorileri ve Türkçede kullanılan nezaket kavramları. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. Yıl. 6, Sayı 15, 127-138.
- Kır, B. (2016). *Alt kültür müziği olarak rap şarkı sözleri üzerine bir inceleme*. [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Anadolu Üniversitesi.
- Kuyumcu, E. (2013). Taşlama hiciv rap. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7 (4), 2662-2698.
- Łagun, J. (2015). Impoliteness strategies in Guns N'Roses' 'Get in the Ring'. *Prace Jezykoznawcze*, XVII/4: 61-68.
- Onursal Ayırır, İ. (2020). Türkiye Türkçesinde kalıp sözler: Nezaket kuramı açısından edimbilimsel bir değerlendirme. *Millî Folklor*, C. 16, S. 126, 86-98.
- Sarıköse, M. (2021). *Müzik Sosyolojisi Bağlamında Bir İfade ve Kültür Biçimi Olarak Rap Müzik*. [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Simanjuntak, J. R., Ambalegin A. (2022). Impoliteness strategies used in the movie 'Easy A'. *Humanitatis: Journal of Language and Literature*, 8(2), 289-296.
<https://doi.org/10.30812/humanitatis.v8i2.1641>

- Sugawa, A. O. (2023). The analysis of impoliteness strategies on Ice Cube's songs. *Department of English Literature, Universitas Bangka Belitung, Indonesia, Vol.3, 01-15.*
- Suryani, L. ve Khurniawan, R. (2021). The impoliteness strategies of Eminem's songs". *Jurnal Kependidikan, Pembelajaran, dan Pengembangan, 3(2), 116-121.*
<https://doi.org/10.55273/karangan.v3i2.130>
- Tolkun, S. (2015). Doğu Türkçesi metinlerinde başlangıcından günümüze saygı ve nezaket ifadesi sorunu. *Dil Araştırmaları, Güz, S. 17, 135-157.*
- Turan, Ü. D. (2019). *Genel Dilbilim I.* Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Üçer, M. B. (2015). Müzikte anlamın yeniden üretimi: Hip hop kültürünün Türkiye'deki görüntüleri üzerine sosyolojik bir inceleme. (Ed. Ümit Güneş) *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı I* içinde (s. 249-262). Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı.
- Yaman, H. (2023). Türkçe deyimlerde nezaket ifadeleri. *Gazi Türkiyat, (33), 131-151.*
<https://doi.org/10.34189/gtd.33.007>
- Yaylagül, Ö. (2005). Eski Türkçede nezaket ifadeleri. *Millî Folklor, 17(68), 151-165.*
www.millifolklozdergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=68&Sayfa=147
- URL-1: <https://lyrics.lyricfind.com/> adresinden 07.07.2024 tarihinde alınmıştır.